ڊاڪٽر وزير گهنجو

محمد فاضل امر آ.

فاضل امر آهي.......!
ٻڌي فاضل سندرو- پٽيو
ارنده ٻاٽ،
ڏيڪاريائين ڏيهه کي — حق
وڙهڻ جي واٽ،
تنهن نظرئي جي لاٽ —
ڏکايو ڏاڍن کيا (گهنجو)

دنيا جي تاريخ ۾ جنهن به خطي ۾ جڏهن ظالم ۽ جابر حڪمران طبقن عوام جي ڦرلٽ ڪري ڪين جيلن ۾ بند ڪري ۽ انهن جي لاشن تي ماڙيون ۽ محل اڏايا آهن، تڏهن ان سرزمين تي اهڙا بهادر، سرڪش جيالا هيرا پيدا ٿيا آهن جن مظلوم قومن جي اڳواڻي ڪري ظالم ۽ جابر قومن جي ڏاڍاين خلاف جدوجهد ڪري انهن جي ماڙين ۽ محلاتن ۾ زلزلا برپا ڪري ڇڏيا.

اهڙن جوان مرد، سرفروشن ۽سرويچ هيرن منجهان هڪ اُملهه هيرو "شهيد فاضل راهو" به آهي. شهيد فاضل راهو هن ڌرتيءَ جو هڪ دلير فرزند هو. هن جڏهن سنڌ ۽ سنڌ جي غريب ۽ڏتڙيل عوام کي ظالم طبقن ۽ ظالم قومن پاران ظلم جي ٻٺي ڳهاٽي ۾ ڏتڙجندي ۽ پيڙهجندي ڏٺو، تڏهن هن جون نفرتون مٿين طبقي يعني جاگيردارن، سرمائيدارن ۽ پرڏيهي ڦورن خلاف وڌنديون ويون. هن ڏٺو ته سنڌ جو اڪثريتي عوام يعني هاري سڄي زندگي پورهيو ڪرڻ کان پوءِ به هو پيٽ بکيا ۽ انگ اگهاڙا رهن ٿا. مينهن تورڙي واچوڙن، سرديءَ تورڙي گرمين ۾ صرف هنن جا ڪک ڪان گهر ئي پناهه گاهه آهن، ۽هنن جا ننگ درنده صفت جاگيردارن جي وحشت جو نشانو بڻجن ٿا. ۽ وڏيرا پنهنجي ڦرلٽ کي ٽيڪو ڏيڻ لاءِ ۽ پنهنجن آقائن جي خوشنودي حاصل ڪرڻ لاءِ غير سنڌين کي سنڌ ۾ آباد ڪرائي باقي ڪسر به انهن کان پوري ڪرائن ٿا. جڏهن هن پنهنجي ديس تي اهڙا ڪلور ٿيندي ڏٺا تڏهن هن جي اندر ۾ ظلم خلاف نفرت جا آڙهه برڻ لڳا.

جلد ئي، شهيد فاضل کي محترم رسول بخش پليجي جهڙو سندس همخيال ساٿي ملي ويو، جنهن سان گڏجي هن پنهنجي مارُن مٿان ٿيندڙ هر قسم جي ظلم خلاف هڪ فولادي ديوار بڻجي ويو.

ان کان پوءِ شهيد فاضل هڪ ڏينهن به اهڙو نه گذاريو، جنهن ۾ هن سنڌ ۽ سنڌي عوام سان استحصال ڪندڙن جي خلاف رٿا بندي نه ڪئي هجي.

شهيد فاضل راهو جهڙ جهنگ، واهڻ وستين ۽ ڳوٺ ڳوٺ ۾ وڃي عوام کي پنهنجي وجود جو احساس ڏيارينداو رهيو. ۽ اهو درس ڏيندو رهيو ته: "هن سموري ڪائنات جا اصلي خالق توهان پورهيت آهيو. اوهان جي هٿن ۾ بي انتها ۽ اٿاهه قسم جي قوت آهي. جيڪا هينئر اوهان کي اڪيلو هجڻ جي صورت ۾ محسوس نٿي ٿئي. اوهان پنهنجا محنتي هٿ هٿن ۾ ڏيئي جيڪڏهن ميدان ۾ نڪري اچو ته جابرن جي محلن ۽ دلين ۾ ڏار وجهي سگهو ٿا. ۽ اوهان ان ستل شينهن مثل آهيو جنهن کي ننڊ ۾ ته ماري سگهجي ٿو، پر جڏهن جاڳيل هوندو ته ان جي اڳيان ڪنهن سرزدل جو گذرڻ به مشڪل آهي، ن ڪري جيڪڏهن اوهان هڪ دفعو جاڳي پيا ته پوءِ پنهنجي قرمي ۽ طبقاتي دشمنن کان صدين جا پلاند وٺي سگهو ٿا! ۽ پوءِ **"جيڪو ڪيڙيندو سو کائيندو"**.

شهيد فاضل راهوءَ جي ڏنل تعليم رنگ لاتو ۽ هزارين هاري ۽ مزدور سندس اڳواڻيءَ ۾ گڏ ٿيندا رهيا، پر اها ڳالهه تر جي وڏيرن ۽ جاگيردارن کي هر گز نه وڻي ۽ هو شهيد فاضل کي پنهنجي لاءِ جسماني ۽ سياسي، ٻنهي موت سمجهڻ لڳا. جسماني موت انڪري جو شهيد نعرو ڏنو ته: "جيڪو ڪيڙي سو کائي" پر ڦورو وڏيرا ۽ جاگيردار ته هاريءَ جي پورهئي تي زنده رهن ٿا، ۽ سياسي موت انڪري ته شهيد هارين کي سمجهه، شعور ۽ همٿ ڏني، وڏيرا ملڪ جا سربراهه تڏهن ٿيندا آهن جڏهن بي سمجهه ۽ اڻسمجهه هاري اڻڄاڻائيءَ يا خوف وچان ووٽ ڏيندا آهن. ان سبب ڪري وڏيرا شهيد جا جاني دشمن ٿي پيا.

ص هڪ دفعي ايئن به ٿيو ته شهيد سٺ واري ڏهاڪي جي پڇاڙيءَ ۾ بلدياتي اليڪشن ۾ چونڊجي آيو ۽ تر جو چيئرمين ٿيو. مير اعجاز ٽالپر جيڪو اتان جو ڊنگ جاگيردار آهي (سابق سنڌ اسيمبليءَ جو ميمبر) تنهن گڏجاڻيءَ ۾ جهيڙو ڪري شهيد کي ڌڪ هڻايا. پر هي مڙس مٿير جيڪو عوام کان ڳوڙها ڪسي ڪين مرڪون ڏيڻ جا وچن ڪري چڪو هو، سو ڪيئن ٽو پوئتي هٽي. هن پنهنجي جدوجهد کي عوامي تحريڪ ۽ سنڌي هاري ڪميٽي (هاڻوڪي سنڌي هاري تحريڪ) جي محاذن تان اڃان تيز ڪيو ۽ لڳاتار سنڌ جي قرمي ۽ طبقاتي مسئلن تي

جدوجهدون ڪري سنڌ جي دلير سپوت، ۽ انقلابي اڳواڻ واري حيثيت ميرائي ڇڏي.

جن جدوجهدن ۾ شهيد فاضل اڳواڻيءَ وارو ڪردار ادا ڪيو، انهن مان اهم "ون يونٽ خلاف جدوجهد"، "نيلام بند ڪريو"، "لسٽون سنڌيءَ ۾ ڇپايو تحريڪ"، "ظلم بند ڪريو تحريڪ"، "صحافين جي جدوجهد"، "سنڌ مان نڪرندڙ تيل صرف سنڌين جو آهي"، "ايم. آر. ڊي جدوجهد" ۽ "ڪوٽڙي بئراج جون زمينون سنڌي هارين کان نه کسيو" شامل آهن.

شهيد فاضل جي اڏول، انقلابي ۽ جرئت مند اڳواڻيءَ تحت پورهيتن جي وڌندڙ قوت کان نه صرف ترجا جاگيردار پر سڄي ملڪ جا جاگيردار، حڪمران ٽولا ۽ آمريڪي سامراج ڏهلجي ويا. جنهن جي ڪري ١٩٧٠ع کان ١٩٨٦ع تائين کيس اٽڪل ٥ دفعا گرفتار ڪري جيل ۾ رکيو ويو. جنهن ۾ مچ جيل به شامل آهي.

هن پنهنجي زندگيءَ جا اٽڪل ست سال جيل جي اونداهين ۾ گذاريا. آخري دفعو جيل ۾ گهاريل ڏينهن دوران دل ڏڪائيندڙ ٻه ندوريون خبرون مليس، هڪ خبر ننڍڙي پٽ سڄل جي گذاري وڃڻ جي ۽ ٻي خبر جوان پٽ صديق راهوءَ جي جيل کان آزاد ٿيڻ کان پوءِ ڪنهن سازش تحت گاڏيءَ جي ٽڪر لڳڻ دوران شهيد ٿي وڃڻ جي. هڪ پيءُ جي ناتي سان انهن خبرن جيل ۾ سندس ضرور جيءُ کي جهوريو هوندو، پر مڙس جي جذبن ۽ حوصلن ۾ سنڌوءَ جي موجن جهڙو جوش ۽ جولان هو، سو ڪيئن ٿو دشمنن آڏو آڻ مڃي .

آخر ڪار ١٩٨٦ع جي شروع ۾ لانڍيءَ جيل ۾ کيس زهريلا ڪيپسول ڏنا ويا، ۽ بيهوشيءَ جي حالت ۾ کيس سکر جيل اماڻيو ويو.

هن پنهنجي زندگيءَ جا اٽڪل ست سال جيل جي اونداهين ۾ گذاريا

جتي ٽن ڏينهن جي زندگيءَ ۽ موت جي ڪشمڪش کان پوءِ آخر موت جي مات ڏيئي لکين غمزده چهرن تي وري مرڪ طاري ڇڏي.

مڪار ۽ ظلم طبقن جي انهيءَ سازش خلاف سنڌ جو عوام ڏمري اٿيو ۽ احتجاج ٿيڻ لڳا، جنهن جي نتيجي ۾ کيس ١٦ جون ٨٦ع تي آزاد ڪيو ويو. شهيد آزاد ٿيڻ کان پوءِ ملڪ جي سڄي عوام کي ان وقت حيرت ۾ وجهي ڇڏيو ۽ عوام دشمن کي ڏڪائي ڇڏيو جڏهن ٽن سالن جي ڏگهي قيد کان پوءِ آزاد ٿيڻ سان جيل مان نڪري گهر وڃڻ جي بجاءِ سڌو راولپنڊيءَ ۾ ايم. آر. ڊي جي اجلاس وڃي پهتو ۽ اها يقينن ظالم حڪمرانن، ڦورن ۽ سامراجين جي مڪروه چهري تي هڪ زوردار چاٽ هئي ۽ اهڙيءَ طرح شهيد جيل مان نڪرندي هڪ پل به وڃائڻ کان سواءِ سنڌي قوم جي حقن کي حاصل ڪرڻ ۾ جنبي ويو. ايئن ڪرڻ سان سمورن غاصبن ۽ رهزنن جي ننڊ ڄڻ ته وري حرام ٿي وئي . عوام دشمن شهيد فاضل کي ختم ڪرڻ جون سازشون جوڙڻ ۾ وري مصروف ٿي ويا، پر شهيد فاضل هر ڳالهه کان بي نياز ۽ اڳي کان اڳرو ٿي مقصد کي ماڻڻ لاءِ پاڻ پتوڙيندو رهيو.

ان دوران شهيد کي خبر پئي ته ڪنهن وڏي سازش تحت حيدرآباد جو ڪمشنر ڪوٽڙي بئراج تي سنڌي هارين کي قسطن ۾ ڏنل زمين مختلف بهانا ٻڌائي ڪائڻ ڪسي پنجابي فوجي آفيسرن کي ڏيڻ جون ڪوششون پيو ڪري، جنهن لاءِ هارين کي بي دخل ٿيڻ جا نوٽيس به جاري ٿي چڪا آهن. شهيد فاضل راهو ان سازش کي ختم ڪرائڻ لاءِ آڪٽوبر ١٩٨٦ع تي هزارين هارين کي ساڻ ڪري حيدرآباد ۾ ڪمشنر آفيس جي ٻاهران گهيرو ڪري ويهي رهيو ۽ اعلان ڪيائين ته: "جيستائين اهو نه لکي ڏنو ويندو ته اهي زمينون هارين کان نه کسيون ويندون ، تيستائين ڪمشنر کي ٻاهر وڃڻ نه ڏينداسين." اهڙي بهادر ۽ جانٺي مڙس جي همت ڏسي انتظاميه آڻ مڃي ۽ سانجهيءَ مهل اهو مطالبو مڃيو ويو. اهڙيءَ طرح هتان هيءُ سنڌ ڌرتيءَ جو جوڌو وحشي، آمر، ظالم ۽ سنڌ دشمن قوتن خلاف عوام کي منظم ۽ متحد ڪندو رهيو ته هوڏانهن وري عوام دشمن، جاگيردار، فاشسٽ، حڪمران ۽ آمريڪي سامراج گڏجي اهڙي بهادر ۽ اڏول عوامي رهنما کي ختم ڪرڻ جون سازشون تيز ڪندا رهيا.

آخر ڪار ڪراچي ۽ حيدرآباد ۾ وڳوڙ ڪرائي عوام ۽ اخبارن جو توجه ان ڏانهن ڇڪائي، افغان حڪومت جي دعوت تي ١٦ جنوري ١٩٨٧ع تي ويندڙ ١٥ رڪني جٿي مان صرف شهيد فاضل راهوءَ کي اجازت نه ڏيئي، حق ۽ سچ جي ويرين پنهنجي پراڻي دلال، مقامي جاگيردار اعجاز ٽالپر جي مدد سان ١٧ جنوري ١٩٨٧ع تي ڪولاڙچي شهر ضلع بدين ۾ وحشيانه ۽ بي دردانه طريقي سان هن پورهيتن جي يار، دلير ۽ جرئت مند عوامي اڳواڻ جي مٿي ۾ ڪهاڙين جا وار ڪرائي کيس شهيد ڪيو ويو ۽